

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljave je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarisa izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10— K
pol leta . . . . . 5— „
četrt leta . . . . . 2-50 „
posamezne številke po 20 h.

Za oznacila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . . 12 „
„ „ „ trikrat . . . 10 „
za nadaljna uvrčenja od petit-vrste po 8 h.
Oznacila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne novice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštine 15 K.

Naročitno, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštine.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovarisa“ izide dne 7. maja 1915.

Vojna.

JUNAKOV GROB.

Adolf Peršič.

V seznamu izgub števil. 148. čitamo, da je padel na bojnem polju tovariš Adolf Peršič, učitelj-voditelj v Voglarjih pri Trnovem poleg Gorice. — Služil je v 97. p. l. stotniji. Rojen je bil l. 1884. v Trnovem kot sin splošno znanega posestnika in mnogoletnega župana. Učiteljšče je dovršil l. 1903. — Junaku-učitelju, ki je svoje mlado in nadežno življenje žrtvoval za domovino, bodi časten spomin!

SEN IN RESNICA.

Ko grom topov potihne v noči, vojniki trudni vsi pospe; njih duše v hrepenenju silnem takrat daljave preleté. Dospo pod ljubi krov domači, kramljajo z deco in ženó . . . A zlati sen še ni dosanjan — že tla napajajo s krvjó!

G.

»NAŠA BODOČNOST«.

Ogrski državni poslanec Brandtch Rudolf je priobčil v »Budapester Tagbl.« člapek o »možnosti bodočnosti«, ki v njem izvaja, da so dogodki svetovne vojne omajali celo vrsto ukoreninjenih sodb in naziranj ter da so nam postavili pred oči nove razvoje bodočnosti, kakršne bi bili še pred kratkim označili za fantastične. Dasi je bilo pričakovati te vojne, vendar je prinesla presenečenje na presenečenje. Ni bilo pričakovati, da bo nam in Nemčiji stala nasproti tako silna koalicija. V veliko

presenečenje so bila razkritja o postopanju Anglije, a še večje to, da je Japonska posegla vmes! Pa tudi neutralski, ki so do njih gojili tolike nade, so prinesli mnogo razočaranj. Slednjič da je presenetila tudi Turčija s svojo napadalno silo. — Pa tudi militarična izkustva so bistveno izpremenila marsikateri nazor izpred vojne. Po vsem, kar smo doživeli, bi mogli sklepati z nekako pravico, da tudi konec vojne in bodoči čas prineseta marsikatero presenečenje. Avtor se noče ukvarjati s proročanjmi, ampak hoče le čisto na kratko opozoriti na nekatere možnosti razvoja, ki se mu vidijo kot potreben pouk iz te vojne. In ta pouk bi bil po mnenju rečenega ogrskega poslanca: Predvsem je imenovati veliko dejstvo, ki smo ga mi pripadniki avstro-ogrške monarhije posebno močno občutili. Ta vojna je namreč pokazala, da ima ta državna tvorba le tedaj nade v bodočnost, če vsi narodi trdno držijo skupaj in ako se njihove želje upoštevajo v toliko, da bodo svoj obstanek do zadnjega stavljali v okvir monarhije in ga trajno spojili z njim. Po vojni mora priti čas, ko se bodo morali državniki tu in tam drugače poučiti, ako se nočejo pozneje izpostaviti pred zgodovino očitaniu, da niso spoznali znamenij časa ter da so položaj naše, po tolikih narodih obljudene države notri med mogočno delujočimi narodnimi idejami sedanosti oteževali na način, ki ga ne bo možno braniti!

KAJ JE HUJŠKANJE PROTI NARODNOSTI.

Zanimivo in zlasti za sedanjo dobo posebno važno razsodbo je izdalo, kakor poročajo »Lidové Noviny«, kasacijsko sodišče o razlagi paragrafa 302. kaz. zak., ki govori o hujškanju proti narodnostim. Trgovca B. je v gostilnici govoril o židih, kako vrše vojaško službo in druge stvari. Zato je bil tožen pred okrajnim sodiščem v Ogrskem Gradišču in ko sta dva žida kot priči potrdila razzallitev, je bil obsodjen zaradi pregreška v smislu paragrafa 302. kaz. zak. Proti tej obsodbi je bila po-

dana ničnostna pritožba, v kateri se je izvajalo, da za obsodbo ne zadostuje samo ugotovitev, da je bil izrek, sam po sebi sovražen, izrečen javno in tako, da ga je več ljudi moglo slučajno slišati, temveč je treba ugotoviti, da je toženeec imel namen, da bi druge osebe v resnici nahujškal proti drugi narodnosti. Temu nazoru je pritrnilo tudi kasacijsko sodišče in je v svoji razsodbi z dne 2. dne marca l. 1915. navedlo izrečno, da je treba zavzeti stališče glede vprašanja, ali je nameraval storilec nahujškati osebe, navzoče pri omenjenem izreku, k sovražstvu proti židom in tako vplivati na njihovo voljo. — »Tako je jasno« — dostavljajo »Lidové Noviny« — »da ni vsak izrek, ki se izreče v gostilnici proti drugi narodnosti, že sam po sebi pregrešek.«

V ZASEDENI RUSKI POLJSKI ODPRALJENA RUŠČINA.

Iz Krakova pišejo: »Deutsche Lodzer Zeitung« poroča, da so sklenili na zadnjem shodu poljskih učiteljev v Lodzu, da se odpravi ruščina v šolah.

PAPEŽ IN SVETOVNA VOJSKA.

Korespondenčni urad: »Lokalanzeiger« priobčuje obširno poročilo o intervjuu ameriškega časnikarja Viganta s papežem Benediktom XV. Vigant je dobil vtisk, da se papež naravnost obrača na Ameriko, da jo prosi, naj bi prevzela vlogo pomirjevalca, ki ji v ta namen ponuja svojo lastno veliko moralčno podporo in osebno sodelovanje.

ŽENSKÉ ZDRAVNICE V RUSKI ARMADI.

Ker primanjkuje v ruski armadi zdravnikov, je rusko naučno ministrstvo naročilo medicinskim zavodom, da nemerava uvrstiti dijakinje medicine od 6. do 8. semestra v lazareti kot zdravnice in kot sanitetne uradnice.

MEDNARODEN ŽENSKI KONGRES ZA MIR.

Dne 28., 29. in 30. t. m. se vrši v Haagu ženski kongres, ki ga prireajo toliko ženske vojskujočih se držav, kolikor one neutralskih. Zastopane bodo znamenite žene vseh narodov. Program kongresa bo: vojna in nje odnošaji do ženske. Poziv, ki so ga podpisala holandska ženska društva in organizacije, vabi žene vseh narodov v Haag na »razgovor o tem, kar morejo in morajo storiti ženske v teh žalostnih časih«. V programu, čigar razširjevanja niso ovirali v nobeni državi, je rečeno med drugim, da ženski kongres protestira proti trditvi, da se vojne vodijo v varstvo žene in otroka. Usoda mnogih žensk je strašna; mnoge so izpostavljene nasilju in njihovo trpljenje je neopisno. Da se prepreči možnost bodoče vojne, mora vsakdo bolj nego doslej dobiti prepričanje, da je nedopustno, da se sporna vprašanja rešujejo z orožjem. Kongres bo razpravljal o vzgoji otrok v šolah v tem smislu. Seveda ni pričakovati, da bi ta kongres mogel kako direktno vplivati na dogodke. Ali seme, ki ga hoče sejati, bo vendar velikega pomena za bodočnost, ker bo delovalo, da se po sedanji strašni vojni ojači mirovna ideja. Mirovni kongres v Haagu zasluži, da se ženske zanimajo zanj in za to mednarodno žensko združenje.

DOPISOVANJE Z VOJNIMI UJETNIKI.

Množe se zadnji čas pisma svojcev vojnih ujetnikov, ki se pritožujejo, da tako dolgo ne dobe nobenih vesti, ali da sploh niso dobili še nobenega poročila, dasiravno so čitali, da je dotičnik že v seznamu vojnih ujetnikov. Svojci si delajo pogosto nepotrebne skrbi. Pogosto pošiljajo Rusi vojne ujetnike iz enega taborišča v drugo, navadno proti vzhodu. Potovanje traja navadno jako dolgo. Zdi se, da je med voznjo oddaja pisem prepovedana. Tudi se zdi, da je oddaja pisem vojnih ujetnikov sploh omejena. Pisma in dopisnice rabijo jako dolgo, iz Sibirije 6 do 8 tednov, za-

LISTEK

Luka Lavtar.

Markantna osebnost je legla z Luko Lavtarjem v grob. To ve vsak, kdor ga je poznal. Jeklen značaj — pa saj to je samo ob sebi umljivo: Kdaj bi še bil kdo brez značaja postal osebnost? Mož poštenjak, vzoren mož, učitelj in vzgojevalec, ki smo ga morali občudovati, spoštovati in ljubiti. Pa da bi se nam ob tej bridki izgubi ne trgalo srce? . . .

Lavtar — mož poštenjak.

Prava gorenjska korenina je bil. Dičile so ga vse krekosti pravega, krepkega Gorenjca. Odkrit in pošten je bil od nog do glave. Zahrbtosti in neodkritosrčnosti v njem ni bilo. Praznih besedi in lažkanja ni poznal. Odkrito je vselej in povsod povedal svoje mnenje in vedel ga je tudi možato zastopati. Ob vsem tem pa je bil kaj rahločuten, in to ga je obvarovalo pred tem, da bi bil komu učinil krivico. Zato si vzlic svoji odkritosrčnosti ni nakopal sovraštva, vsakdo ga je moral le spoštovati. Niti enkrat nisem žul preke sodbe o njem, vedno le samo čisto hvalo o zanesljivosti njegove besede.

Lavtar — znanstvenik in vzgojevalec.

Ne morem si misliti Luke Lavtarja v drugem poklicu nego v učiteljskem; najmanj pa bi bil sodil za birokrata. Kakor da je bil rojen za učiteljevanje, tako se mi je zdelo. Tri lastnosti so ga osobito usposabljalje za to: resnoba dela, apostolska gorečnost in pa neomajna nepristranost.

Lavtarju je bilo življenje res »deloven dan«. Z vestnostjo in resnobo se je lotil dela in vestnosti in resnobe je zahteval tudi od svojih učencev. Popustljivosti v tem oziru ni poznal, ne pri sebi, ne pri učencih; dosledno in smotrno je zasledoval začetno si pot. Množica literarnih del nam priča o njegovem neumornem delovanju. Pisal je v slovenskem in nemškem jeziku in izdal naslednje knjige: 1. Obča aritmetika za učiteljska. (1879); 2. Geometrija za učiteljska. (1881); 3. Der metrische Scheibchenapparat. (1887); 4. Spezielle Methodik des Rechenunterrichtes in der Volksschule. Theoretischer Teil. (1888); 5. Der Rechenunterricht in der Volksschule. Eine methodische Anleitung für Volksschullehrer. (1888); 6. Rechenbücher für Volksschulen. 5 Teile. (1888); 7. Nekaj o načrtu za prirodoslovje na srednji stopnji za ljudske šole. (1888); 8. Računska vadbenica za obrtno-nadaljevalne

šole. (1902); 9. Računice za ljudske šole. Trije deli. (1908—1910); 10. Posebno ukoslovje računanja v ljudski šoli. (Izdaja Slov. Šol. Matic); 11. Močnik-Lavtar, Aritmetika. (1911); 12. Spezielle Methodik des Rechenunterrichtes. (1912). — Razentega nebroj krajših metodiških sestavkov v raznih slovenskih in nemških pedagoških listih.

Iz tega seznama spoznamo, da se je Lavtar pečal skoro izključno z matematiko, bolje: metodiko elementarnega računanja. Zanimivo pa je pri tem, da si ob pričetku srednješolskega učiteljevanja nikakor ni namenil izbrati matematike za svoj glavni predmet, temveč mislil je le vse bolj na fiziko. (Ob tej priliki bodi omenjeno, da je kot suplent na ljubljanski realki poučeval tudi slovenščino). Usojeno pa mu je bilo drugače: njegovo imenovanje glavni učiteljem na žensko učiteljsko v Gorici, zlasti pa ono na moško učiteljsko v Mariboru je bilo odločilno za njegov nadaljni razvoj. Kot učitelju matematike mu je bila tudi naloga, prisostvovati nastopom učiteljsčnikov na vadnici iz računstva. Z vsjo njemu lastno vestnostjo se je lotil te njemu do tedaj neznanne panoge njegovega učiteljevanja. Resno je pričel študirati to vprašanje, pa spoznal, da pouk v računanju ni meril pravih poti, ker uspehi niso bili v pravem

razmerju s trudom učiteljev. Začel je tedaj iskati vzroke tej prikazni: iz srednješolskega učitelja je postal ljudskošolski metodik in s tem dosegel pravo usposobljenost za profesorja na učiteljsko. Razmišljal in raziskoval je leta in leta, si nabavil računice skoro vseh evropskih narodov, primerjal in študiral, iskal psihološke podlage za vsako stopnjo računanja, dokler ni bil prepričan, da je odkril pravo pot in tedaj mu je postala življenjska naloga dosega reforme računskega pouka v ljudski šoli. Temu smotru je od slej posvečal vse svoje sile in stremljenje. Imel pa se je težko boriti: njegove prve računice niso bile aprobirane, in dolgo niso prodrli njegovi nazori. Peklo ga je to, a ugnalo ga ni. Še resnejše se je lotil dela, neumorno je boljšal in izpopolnjeval svojo metodo ter jo izkušal ustvariti tako, da bi veljala po vseh psiholoških in didaktičkih zakonih. V tem stremljenju je kmalu dobil krepko podporo: l. 1890. je prišel na zavod kot ravnatelj H. Schreiner, ki je kot strokovnjak skoro spoznal vrline Lavtarjeve metode in ko je videl, da je vzlic nekaterim tedaj že obstoječim slabostim in nejasnostim res dobra, pa jo je podpiral odločno in z vsemi silami tako kot ravnatelj na zavodu, kakor kot okr. šol. nadzornik v mariborskem okraju. Lavtarjevih računic seveda niso smeli

radi velike razdalje in dvojne cenzure, v Petrogradu in na Dunaju. Ker so ruski cenzorji preveč obremenjeni s tem delom, je priporočljivo pisati samo kratke dopisnice. Marsikatero pismo se tudi konfiscira in uniči, druga pisma se izgube. O zdravstvenem stanju in bivanju posameznih ujetnikov urad ne more dobiti in dati poročil. Pri vprašanih zadostuje navesti: ime, rojstno leto, pristojnost, šaržo, polk ali bataljon, če mogoče bojišče, kjer se je nahajal ujetnik zadnjikrat, in ime in naslov vprašajočega. Če vpraša kdo za več oseb, naj zapiše zgoraj navedene podatke za vsakega na poseben listek. Kdor domneva, da je oni, ki po njem vpraša, padel, ali da se nahaja v kaki naši bolnišnici, ta naj se obrne do izkaznega urada »Rdečega križa«, Dunaj VI., Dreihufeisengasse, na Ogrskem na »Rdeči križ« v Budimpešti. Vprašanja glede vojnih ujetnikov je pošiljati na skupni centralni izkazni urad, razvidnica za vojne ujetnike, Dunaj I., Jasomirgottstrasse 6.

taktika, kako naj stranke postopajo tudi v drugih stvareh. Glasilo bivšega ministra dr. Začeka »Moravska Orlica« javljajo iz Prage ravno isto dejstvo. — Baje so tudi na Hrvaškem nekaj podobnega sklenili. Na Slovenskem ne!

ČRNOVOJNJSKA DOLŽNOST DO 50. LETA.

Da se zadovolji neodvnljivi potrebi, se namerava, kakor doznava c. kr. korespondenčni urad, črnovojniška dolžnost v obeh državah monarhije uvesti v bodoče že z letom, v katerem se pričinja 18. leto starosti, pa do konca dovršitve 50. leta starosti. Prvi poklic naj obsega letnike do dovršitve 42. leta starosti in naj se omogoči, da se v prav posebnih izjemnih slučajih tudi pripadniki pritegnejo v dopolnitev armade in domobranstva. Ustvaritev novih črnovojniških kategorij pa ne pomenja nikakor, da bi se tudi vse te nove kategorije pritegnile obenem, takoj ali tudi le v najbližjem času.

DELO SLOVENSKEGA UČITELJSTVA Za »RDEČI KRIŽ«.

Sola v Dragatušu v Beli Krajini 47 K 10 vin.; šolsko vodstvo v Litiji dar šolske mladine 26 K 03 vin.; šolska vodstva v litijskem okraju: Polšnik 37 K; Zagorje ob Savi 31 K 86 v; Vel. Gaber 25 K 93 v; Zatičina 19 K; Šent Lambert 18 K; Polica pri Višnji gori 16 K 82 v; Šmartno pri Litiji 15 K; Vače 14 K 84 v; Prežganje 14 K 12 v; Toplice pri Zagorju 14 K; Primsko-vo 10 K; Sv. Gora 7 K 97 v; Žalina 7 K 14 v; Sava 6 K 50 v; Kresnice 6 K 30 v; Hotič 6 K 14 v; vodstvo dekliške ljudske šole v Kranju darove učenk 16 K 14 v; skupaj 339 K 89 v.

V zadnji številki izkazanih K 24.215:66

Danes izkazanih . . . . . K 339:89

Doslej nabranih . . . . . K 24.555:55

Prosimo nadaljnjih obvestil, oziroma izpopolnil dosedanjih izkazov!

PRAVNE RAZMERE V VOJAŠKO SLUŽBO POKLICANIH UČITELJEV.

Pod tem naslovom smo v zadnji številki objavili članek, ki ga je treba v sklepnih brojih popraviti, ker je bilo nekaj imen naših naročnikov-vojakov vstavljeno že med stavkom. Pravilno se mora glasiti konec:

»Po našem izkazu je torej Tovariševcev-vojakov:

s Kranjskega	47
» Štajerskega	40
» Primorskega	54
» Koroškega	1
skupaj torej	142

Šola v nevarnosti.

Članek, ki ga je prinesel pod tem naslovom zadnji »Tovariš«, je potisnil tudi meni pero v roke, ker se z njegovo vsebino le deloma strinjam.

Priznati moram, da je pisal tisti članek za šolo navdušen mlad učitelj ali pa

Lavtar — goreč učitelj.

Poleg neumornega dela pa je Lavtariju priborila ta uspeh tudi njegova apostolska gorečnost. Komur se hoče uspehov, temu je treba predvsem trdne vere v svoje delo, brez te je apostolska gorečnost nemogoča. V tem oziru je bil Lavtar nepresegljiv; taka navdušenost je redka, redka dandanes v mladih letih, še bolj v pozni starosti. Zmožen je je le tisti, ki je idealno preinjen o važnosti predmeta in o resnosti vzgojnega dela. Lavtar je bil tak. Že prostovoljno nad 12letno podaljšanje službene dobe nam kaže, kako je bil vnet za učiteljevanje. Vsake ure mu je bilo žal, ki jo je moral izgubiti iz kate-regakoli vzroka, in ni ga bilo točnejšega in vestnejšega učitelja v izpolnjevanju dolžnosti. Šola mu je bila veselje, poučevanje največja slast.

Kakor v šoli, tako vneto je deloval v meščanskih tečajih in z največjim navdušenjem v zadnjem počitniškem tečaju Slov. Šol. Matice v Ljubljani.

Pri vsem tem pa Lavtar ni bil zakrknjen učenjak, ki ni maral v družbo. Nasprotno, prepričan je bil, da se hoče delavnemu človeku razvedrila, in zato ga je bilo videti vsak božji dan v kavarni, kjer je rad posegel po kvartah ali pa po biljardnem keju. Posebno rad pa je zahajal v učiteljske kroge in če je le mogel,

starina z vedno mladimi ideali, ki hoče odvrniti vsak oblaček, ki preti, da zatemni ljudsko šolo.

Prav tako, tovariš! Vsem nam mora biti prospeh ljudske šole pri srcu, in trdim lahko tudi o sebi, da sem se trudil, da ne grešim proti ugledu ljudske šole. In vendar sem glede predčasne zatvoritve šol le deloma sličnih nazorov, kakor jih navaja članek.

Moji predlogi za moj okoliš — barjanski, da ne bo premišljevanja! — so:

1. Otroci I. razreda naj imajo pouk neskrajšan kakor v rednih časih.

2. Drugi in tretji razred naj se zaključita že koncem aprila.

V utemeljevanje tega navajam:

Učenci I. razreda so res za poljsko delo malo sposobni, četudi jih bodo ljudje mnogokrat rabili za varovanje otrok in donajanje malenkosti, osobito pa na pašo, ki se bo v smislu raznih ministrskih naročil glede živinoreje morala izvajati letos v zvišni meri.

Vendar je pa za ta razred najvažnejše, da ne prekine s poukom, ker bi sicer zaostalo vsako napredovanje. Ako se oprostijo učence višjih razredov popolnoma, potem je upati, da bodo vsaj učenci I. razreda pohajali šolo redno. V nasprotnem slučaju pa bodo izostajali v enaki meri tudi učenci tega razreda.

Za višja dva razreda pa želim, da se s koncem aprila popolnoma zaključita, kar je pod danimi razmerami najbolje.

Že danes, ko je zemlja prenamočena in na veliko poljedelsko delo še ni misliti, imel sem že samo 29% vseh učencev navzočih; kaj bo pa šole, ko se prične veliko delo in to ob pomanjkanju najboljših delovskih moči ter ob zahtevi, da ne ostane nobena njiva neobdelana in da se preorje kar največ celine. Prijatelj! Tu se pravi delati od zore do mraka — vse, kar leze in gre!

In bo tudi delalo! Z dovoljenjem ali brez dovoljenja — zakaj ljudstvo dobro ve, da nimamo letos niti zamud v svojih rokah!

In more kdo reči, da bo delalo ljudstvo napak? Ne — saj celo meščani želi, da se v tekočem letu gibljejo kmetiške roke kar najmarljivejše!

Šolo dvakrat na teden? Ne! Šolo samo ob deževnih dneh? Ne!

Pomisliti moramo, da bo tudi tiste dni obisk nepopolni; kar bo pa otrok v šoli, bodo pa tako izmučeni, da bodo za vsako duševno delo nesposobni. Saj izkušam to že sedaj: Učenci so s telesom pač navzoči, a z dušo ne — in roka jim je težka, okorna! Treba je izbirati najzanimivejšo snov, da slede komaj z zanimanjem.

Uspehi bodo torej izostali, in vendar bodo starši živeli v zavesti: »Saj sem otroka pošiljal enkrat — dvakrat na teden v šolo, pa vendar nič ne zna! Skoraj manj kot prej!«

To, glejte, to bo vrglo senco na ljudsko šolo in — na nas učitelje! Zato pa: Redno šolo ali pa nič! Vedno sem se ravnal po devizi: Ob urejenih razmerah delaj s podvojeno silo, kjer pa ne vidiš uspeha — čemu bi se zaman trudil?

Da bi ljudstvo kar naenkrat reklo, da naj se vse šole zapro? O, ne, tovariš! Menda je pa ni na Kranjskem vasi, ki bi zahtevala kaj takega. To nam izpričujejo lepe šolske stavbe, ki se dvigajo po obči-

se je odzval vsakemu povabilu, da je predaval ob učiteljskih sestankih o svoji metodi. V družbi učiteljev je bil vedno vesel in šaljiv, in prijetno je bilo občevati z njim.

Njegov pouk je bil jasen, metodiško dobro premišljen — saj se je Lavtar za vsako uro vestno pripravil — in natančen. Svest si tega, je seveda Lavtar zahteval mnogo od svojih učencev in bil strog pri klasifikaciji. S tem pa je dosegel, da so njegovi učenci tudi kaj znali.

Ravno tako vzorno kakor kot učitelj je deloval kot vzgojevalec. Resno, vestno in dosledno je vršil to svojo zadačo. Zahteval je od dijakov do pičice natančnega izpolnjevanja disciplinarnih prepisov in pa brezpogojne točnosti; tudi tukaj ni poznal popustljivosti. Časih bi bil človek mislil, da je trd. Pa ni bil. Vedel je samo, da prava strogost o pravem času prija mlademu človeku in da brez nje ni dobre vzgoje. Lepo in dostojno vedenje je čislal nad vse; tukaj je vplival z zgledom: nikdar ni zahteval od dijakov česa brez uvodne besedice »prosim«, nikdar ni pozabil zahvale. Seveda, bila mu je o priliki na razpolago tudi jedka ironija in časih tudi ni nedostajalo gromenja in treskanja. Pa taka sveta jeza je semertja potrebna; kakor nevihta čisti ozračje in jasni obzorje.

nah in nam izpričujejo zakotni kraji, ki žele imeti v svoji sredini šolo!

Zdi se mi, da bo v tem oziru vplivala uspešno tudi sedanja vojna, ker bodo mnogi udeleženci pripovedovali ob svojem povratku, da so bili premnogokrat v velikih stiskah — ker se v mladosti ničesar niso učili! Saj se čujejo podobni glasovi že sedaj!

Tako sem opisal razmere in zahteve barjanske, in slične bodo menda po vseh kmetijskih občinah po deželi. Razmere po mestih seveda so pa čisto drugačne. Tu se mladina res ne ve kam dejati ter je v spodtiko sebi in drugim. Tu pa druge razmere ne puste, da se vrši reden pouk. V Ljubljani n. pr. mora šola že skoro od početka šolskega leta domalega počivati, in vendar je pouk ravno tu največje važnosti.

V mestih in industrijskih krajih naj se vrši pouk po možnosti neskrajšano, po deželi pa naj se s poukom v višjih razredih popolnoma prekine, ker to zahtevajo izredne vojne razmere.

Fr. Črnagoj.

IVAN KELC:

Prvi pouk v čitanju po analitiško sintetiški metodi.

(Konec.)

Otroke je treba navajati skupno k pisalnim in risalnim vajam kot predvajam za pravilno pisanje črk. K temu je treba naravne reči ali nje ponaredbe, recimo lestvico; otrokom se kaže, kje morajo začeti, kje nehati stoječi črti, kar učitelj obenem riše tudi na šolsko tablo, a tudi popravlja pri posameznih učencih; pri risanju teh in še drugih črt lestvice lahko spravi nazorni pouk v zvezo z računstvom, merstvom, prirodopisjem itd., v čemer mora seveda biti dobro podkovan in pripravljen, sicer lahko pride v sredi predavanja in neljubo zadrego, zmanjka mu lahko vodilne niti in ponesrečil se mu je pravilni pouk. Otroci izgubijo zanimanje do predmeta, pazljivost lahko odplava po vodi, učitelj postane nezadovoljen sam s seboj, in veselje ter ljubezen do pouka in vzgoje otrok mu mine. Brez veselja in ljubezni storjeno delo je pa popolnoma brezuspešno.

Na enak način mu je obravnavati mnogo preprostih predmetov, nahajajočih se v šoli in zunaj šole. Pri njih risanju se otroci vadijo delati ne samo navpičnih, vodoravnih, poševnih črt, nego tudi oblkih, podolgovatookroglih itd. To traja navadno dolgo časa, posebno v neugodnih razmerah glede šolskega obiska, preden so, rekel bi, vsi otroci ali vsaj njih pretežna večina vajeni narejati vse takšne črte lahkotice in pravilno.

Po teh dolgotrajnih predvah — ako namreč hočemo postopati pravilno po analitiško-sintetiški metodi pridemo k razkrojitvi posameznih besed kot predvaj za spoznavanje in čitanje črk. Pri pravi za pouk si moramo izbrati kaj primernega, da bodo otroci lahko pri končni besedni razdelitvi spoznali posamezne glase. V razkrojitvi odločene besede morajo, posebno začetkoma, imeti na prvem

In pri vsem je hodil svojo ravno nepristransko pot. Ni gledal ni na levo, ni na desno, ni na zgoraj, ni na spodaj. Obča sodba njegovih učencev o njem je bila: »Strog, pa pravičen«. Ničesar se ni bolj bal, kakor da bi presojal koga krivično. Trudil se je, vsakega učenca spoznati tako dobro, da mu je postala sodba o njem prava. Proučeval je vsakega posebe, tega dalje, onega manj časa, časih katerega po več mesecev, ali tudi let, kakor je pač nanesla potreba. Ko je koga doobra spoznal, potem pa je bila njegova sodba neomajna, če ni intelektualni ali moralni razvoj dotičnika, ki ga je Lavtar zasledoval paznim očesom, povzročil potrebne korekture. S tem je v Lavtarjevo šolsko delovanje stopila tista zanj tako značilna in za vzgojevalca toli važna doslednost, ki tvori značaj in ki po Gregorčiču pomaga vzgajati značaje.

Pa dober je bil Lavtar, dober in usmiljenega srca. Če je doznal za dijaka, ki mu dvakrat ali trikrat na teden ni bilo obeda, takoj je bila njegova beseda: »Pa naj pride k meni, se bo že še našlo tudi njemu kaj za pod zob.« In koliko je bilo tekem dolgih 40 let takih, ki so uživali Lavtarjeve dobrote in ki za to ni vedel nihče, kakor prizadeti in pa Bog.

mestu glas, ki se lahko izgovarja na določeno, kakor so: l, m, n, v, i, s itd. Najprej se vsestransko ogleda in opiše kak predmet, n. pr. kos lesa, ter se iz vse obravnave izlušči takorekoč kratak stavek, v katerem se mora nahajati beseda, določena v razkrojitev; n. pr.: »Les je trd«. Opozori se na dele, t. j. besede stavka, in pride na razkrojitev besede; les. Otroci izgovarjajo večkrat in vedno počasneje navedeno besedo; končno naredi učitelj pri zadnjem izgovoru besede »les« na šolski tabli polkrog. Vsak glas po vrsti morajo otroci v tej besedi sami dobiti, in učitelj naredi pri izgovoru vsakega glasu v polkrog ležeče črtice, ki pomenijo v besedi »les« izgovorjene glase zaporedoma. To se ponavlja dlje časa po posameznikih in zopet skupno dotlej, da je otrokom popolnem jasna razdelitev te besede v glase. Da se pouk oživi in pazljivost ne pusti pri otrocih, je treba pravočasno uvesti predmeta se tikajoče pravljice, ganke, pesemce, vezati s tem tudi druge predmete itd. K popolnemu umevanju razkrojitve besed v glase je treba marljive vaje z več takšnimi besedami, kakor: miš, voz, ura, miza, in potem se šele prehaja k razkrojitvi takozvanih temeljnih besed v glase ali črke, ki jih morajo otroci spoznavati, čitati in pisati. Da pouk ni preenoličen, je treba način podajanja menjati večkrat tako, da se drugokrat začne s kako pripovedko, uganko in se šele potem pride v natančneje obravnavanje predmeta, kar pa mora vsekdar biti v popolni zvezi s poprej predanim.

Pri razkrojitvi temeljnih besed se postopa enako, kakor pri neposrednih vajah k temu, samo da se k ležečim črticam, pomenjajočim glase, ti istinito tudi dostavijo, in sicer pisane in tiskane črke. Te se vadijo z učenci posamez ali v zvezi z drugo in tretjo črko itd., tako dogo, da vsaj večina otrok pozna dobro čitati in pisati tako posamezne črke, kakor celo besedo, sestavljeno iz njih. Da bi učitelj pri tem postopanju dosegel popoln ali vsaj zadovoljiv uspeh, je neobhodno potrebno, da razred ni preštevilen in da so

vsi otroci vsak dan v šoli, ker akoravno učitelj prihodnjič ponavlja ta predmet kratko, zvezavši ga s prihodnjim, vendar ne more več tako natančno razpravljati kakor prvokrat, sicer mu zmanjka časa, pa tudi dobre volje, in kar so otroci zamudili takrat, so zamudili za vedno.

Na tak in enak način se obravnavajo vse temeljne besede, dokler niso znane učencem ter ne znajo čitati in pisati vseh malih črk; enako se obravnava pri velikih črkah, razume se, da na krajši način, a vedno od znanega do neznanega, od lajšega do vedno težjega. K temu poučevanju je neobhodno potrebno vztrajnosti, potrpežljivosti ter zdravih prsi in močnih pljuč, sicer onemore tak delavec v vrtu narodove prosvete le prekalu.

Ako pa kateri pri začetnem pouku v čitanju ne postopa tako, kakor sem tukaj navedel le površno, ta ne poučuje po razkrojno-sestavni učbi. Kdor se hoče o tej učbi poučiti natančneje, ga opozarjam na svojo in tovariša Šim. Šalamuna natančno razpravo o tej učbi v »Pop.« letnika 1882 in 1883. Kdor bo dotično razpravo le nekoliko natančneje proučil, se prepriča, da šolske razmere pri nas in preizkusa naobrazba prostega ljudstva niso nikakršna ugodna tla za pouk v šolah po razkrojno-sestavni učbi, a nas vseh sveta dolžnost je, da ji z vsemi mogočimi sredstvi in neutrujenim delovanjem pripravimo pot k skorajšnji uvedbi, in to je tudi moja najiskrenejša želja!

Teze.

1. Opazuj in ogleduj vedno pri pouku vsestransko, temeljito in deci razumljivo vsako stvar, a ne spuščaj se v premalenkoste podrobnosti!
2. Poučuj od znanega do neznanega, od lajšega do težjega, sploh po znanih pedagoških pravilih, posebno pri vsakem začetnem pouku!
3. Navajaj mladino k samodelavnosti ter zbučaj v njej zanimanje in veselje do nauka!
4. Kar je deci popolnoma znano, naj bo v pravilni zvezi opora k nadaljnjemu poučevanju!
5. Pri splošnem poučevanju naj se vedno ozira tudi na individualnost otrok!
6. Sestavi se ima podoben načrt ter se resno vsakokrat pripraviti na pouk!
7. Dokler se razmere glede šol ne izpremenijo na bolje, za kar imamo z vsemi močmi delovati vsestransko vsi, naj se ne uvaja v šole na kmatih razkrojno-sestavne učbe!

Srednješolske vesti.

Ivan Košnik, profesor goriške realke in črnovojniški nadporočnik, ki smo o njem svoj čas poročali, da je bil ujet na severnem bojišču, se nahaja v Petropavlovskem, gubernija Omsk, Sibirija. Piše večkrat domov ter pozdravlja vse tovariše, znance in prijatelje. Te dopisnice prihajajo redno, on pa ne dobi nobenega odgovora, dasi so mu iz Gorice že večkrat pisali.

Učenci VII. a razreda prve državne gimnazije v Ljubljani so pod nadzorstvom svojega razrednika profesorja Dolenca razdelili med ranjence, nastanjene v šolskem poslopju na Cozjovi cesti, žepne rute, cigarete, jabolka in pipe.

Lavtarju v spomin.

Pravijo, da součiteljevi najboljši nadzorniki učenci. Če je to res, tedaj blagor Lavtarju; mnogoštevilni njegovi učenci se ga spominjajo s hvaležnostjo in globokim spoštovanjem. To je pokazalo učiteljsvo o priliki njegovega imenovanja šolskim svetnikom, ki mu je tem povodom čestitalo v ogromnem številu in ga javno slavilo; to je pokazalo tudi ob njegovem pogrebu. Veličastna je bila udeležba spodnještajerskega učiteljsva in bila bi še večja, ko bi se ne bil moral vršiti izprevod ob neugodni uri. Zastopanih je bilo več učiteljskih društev, med njimi tudi »Zveza slovenskih učiteljev in učiteljic na Štajerskem« po tovariših načelniku Josipu Rajšpu in odborniku Francetu Kranjcu. Pričata pa o tem tudi naslednja dva dopisa, došla prof. Vrežetu z bojišča, eden od slovenskega, drugi od nemškega učitelja.

Učitelj Viktor Bregant piše: »24. III. Velečastiti! V srce me je zadela vest o izgubi našega čislana profesorja Lavtarja. Koliko sre je ranila ta vest v domovini, a huje je ranila nas, ki stojimo na bojišču. Vam v domovini je bila dana prilika, spremljati ga na kraj, kjer mirno sedaj počiva, a mi, njegovi učenci, smo ga samo v duhu spremili in se mu s solznimi očmi zahvalili za nebrojne zaklade, ki jih

je položil naš blagi Lavtar v zakladnico slovenske pedagogike. Slava mu!«

In nemški učitelj Adolf Ferner piše (prevedeno): »Na bojišču, 18. 3. 1915, ob 2. uri zjutraj. Visokospoštovani gospod profesor! Oživel so mi v duhu vsi oni dnevi, ko sem učiteljski hitel v zavod, da si nabere vedne in znanja. Kar najživahneje se spominjam vseh svojih učiteljev. Z boleščjo in hvaležnostjo moram misliti na zdaj pokojnega g. šol. svetnika Lavtarja. Težak udarec za zavod. Prosim Vas, veleč. g. prof., da sporočite cenj. učiteljskemu zboru moje sožalje.«

Tako torej živi Lavtarjev spomin v srcih njegovih učencev, neizbrisen in nepozabljiv. Njegovo ime bo znano še poznim rodovom; živelo bo v njegovih delih in v delovanju učiteljsva po njegovih navodilih.

Le malo podatkov nujajo te skromne vrstice o bogati osebnosti Lavtarjevi, pa naj to zadošča za danes. O njegovem ostalem delovanju bomo še izpregovorili obširneje na drugem mestu in pričakovati smemo tudi kritične ocene njegove metode in njegovega znanstvenega delovanja sploh.

Iz Celja poročajo: Za nadporočnika v rezervi je imenovan Franc Mravlja k, rezervni poročnik pri topničarskem polku št. 7. Nadporočnik Mravljak je suplent na veljski slovenski gimnaziji. Padel je v Galiciji s konja in si je tako težko poškodoval nogo, da so mu jo morali v Budimpešti ponovno operirati. Te dni zapusti Mravljak po skoraj 7 mesecih bolnišnico.

Hrvatski profesorji v vojni. Izmed profesorjev, ki službujejo na hrvatskih srednjih in tem enakih šolah, jih je 119 mobiliziranih in jih je doslej že osem padlo v vojni.

Srednje šole v Berlinu. V preteklem letu je bilo v Berlinu 11 gimnazij, 7 realnih gimnazij, 4 višje realke in 1 mestni dekliski licej. Vsi ti zavodi so imeli 415 razredov. Vsega stalnega učnega osebja je bilo 582. Vseh dijakov in dijakinj je bilo 12.159.

Začasni dopust srednješolcev zaradi del na polju. Starši (ali njih namestniki) dobe sina iz mesta domov za pomoč, če stopijo k svojemu županstvu s pisмено prošnjo, naslovljeno na ravnateljstvo dotične srednje šole. Prošnji se ugotovi, ako jo 1. vložijo starši ali namestniki, 2. če je učenec že tudi prej pomagal na polju, 3. če je njegova potreba potrebna in 4. če je učenec tudi sam voljan pomagati. Dostaviti se mora tudi v prošnji, za koliko časa bi bil dopust potreben. Zloraba dopusta bi se strogo kaznovala. — Župan mora prošnjo pregledati, presoditi in potrditi.

Po smrti odlikovan. Vojaški zaslužni križec tretjega razreda z vojno dekoracijo je podeljen padlemu rezervnemu poročniku 47. pešpolka, dr. Edvardu Dolinšku, profesorju na slovenski gimnaziji v Gorici.

V Sarajevu se vrši ta mesec proces proti 65 srednješolcem, ki so obtoženi tajnega združevanja.

Iz naše organizacije.

Štajersko.

Učiteljsko društvo za laški okraj zboruje v nedeljo, dne 9. maja 1915, ob 10. uri dopoldne v šolskem poslopju v Trbovljah. Dnevni red: 1. Zapisnik. 2. Društvene zadeve. 3. Kako je šolsko mladino poučiti o pomenu sedanje vojne? Poročevalca: šolski vodja Blaž Jurko iz Razborja in Ana Pfeiferjeva, učiteljica v Hrastniku. 4. Slučajnosti. Tovarišice, tovariši! Res je, da živimo v resnih in težkih časih, toda žalostno bi bilo, ako bi dopustili, da nastane ravno sedaj v naših vrstah nekako mrtvilo, ki preti uničiti našo prej tako krasno razvito organizacijo. Da se snidemo tega dne polnoštevilno v slovečih Trbovljah, to pričakuje zanesljivo odbor.

Učiteljsko društvo za ormoški okraj poroča, da je meseca aprila 1915 darovalo za učiteljski vojaški podporni sklad učiteljsvo pri Veliki Nedelji 4 K, učiteljsvo pri Sv. Bolfenku 3 K, učiteljsvo pri Sv. Miklavžu 2 K 50 vin. in učiteljsvo v ormoških okolici 1 K, torej skupaj 10 K 50 vin. Ta znesek se je poslal Zvezinemu blagajniku 15. aprila 1915.

Za sedaj pa se poslavljamo od njega z ono željo, kakor je z njo zaključil svoje sožalno pismo g. dvorni svetnik Peter Končnik, ki je Lavtarja čislal tako visoko: »Sit ei terra levis!«

II. Dobrodelni koncert Glasbene Maticice v Ljubljani z dne 10. aprila 1915.

V sedanjih časih citirajo večkrat rek: »Inter arma silent Musae«. Res da med vojno počiva umetnost iz razumljivih razlogov; vendar pri nas dela častivredno izjemo Glasbena Matica. Že decembra 1914 je priredila v dobrodelne, patriotečne namene lepo uspehi koncert, ki je za njim pred kratkim prišel drugi, še lepši. Lepo izbran vzpored, odlične sodelujoče moči na eni in simpatije, ki jih uživa zaslužna Glasbena Matica med slovenskim razumnim in nepristransko sodečim občinstvom na drugi strani, so pripomogle k izredno lepemu moralnemu in — upam tudi — materialnemu uspehu koncerta. Dvorana Narodnega doma (kakor znano v Ljubljani akustično najslabša, druge so,

Kranjske vesti.

Martin Potočnik.

Dne 7. t. m. je umrl pri svoji hčeri Marici dr. Košeninovi, bivši učiteljici, v Rožni dolini v Ljubljani Martin Potočnik, nadučitelj v pokoju, v 84. letu svoje dobe. — Bil je vso dobo svojega učiteljevanja in življenja zvest delavec na polju narodne prosvete in si je s plodovitim svojim delom postavil v srcih hvaležnega ljudstva trajen spomin. — Tih in skromen značaj je med svojimi stanovskimi tovariši užival splošne simpatije. — Bodi ljubeznivemu, odkritemu možu in tovarišu ohranjen ljub spomin! — Preostalih naše iskreno sožalje!

— Umrl je v deželni bolnišnici v Ljubljani stolni kanonik dr. Ivan Koren. Rojen je bil dne 23. septembra 1867 v Metliki. Gimnazijo je dovršil z odliko v Rudolfovem. Potem se je hotel posvetiti medicinskim študijam, a usoda ga je dovedla v semenišče. Blagoslovne nauke je končal v Rimu. Kot kanonik je bil učitelj laškega jezika na slovenski trgovski šoli v Ljubljani. Za javno življenje se ni brigal; živel je večinoma sam zase. Med učiteljsvom je imel nekaj dobrih prijateljev. Prijatelja sta bila tudi s pokojnim pesnikom Antonom Medvedom. Blag mu spomin!

— Umrl je v Vipavi na Veliko soboto zjutraj absolvirani akademik Franc Štajer. Vzela ga je bolezen slovenskega študenta. Pokojnik, blaga in plemenita duša, je bil sin pokojnega notarja Franca Štajerja in brat gospe Minke Slajpahove, ki je bila prej učiteljica. Bil je inteligenčen mladenič, ki se je bavil tudi s pisateljevanjem. Ljub mu bod spomin!

— Božični darovi ameriških otrok se na Kranjskem tudi o Veliki noči še niso razdelili. Morda se bodo o Binkošti? Opomnimo pa, da deželni odbor ni kriv, ako se morda darovi razdele šele ob prihodnjem Božiču. — Tako pravi »Slovenec« z dne 10. t. m., št. 80.

— Umetniški stipendij. Naučnoministrstvo je podelilo slikarju Francu Tratniku stipendijo v znesku 500 kron. — Tudi »Zvonček« je že priobčil nekaj Tratnikovih originalov.

— Za podružnico »Rdečega križa« v Litiji so darovale šole: v Prežganju 70 jajc, v Sv. Križu 2 zaboja jajc, v Doleh po šolskem vodji Blaganju 2 škatli cigaret, 1 potico; učiteljica Ivana Dolinarjeva 100 jajc.

— Učenci in učenke ljudskih šol za vojake. Učenci in učenke sledečih ljudskih šol so darovali nabiralnici darov v naturalijah pri c. kr. deželni vladi v Ljubljani jajca kot velikonočna darila za naše na bojnem polju se nahajajoče ali ranjene vojake: Janče, Črneča vas, Prežganje, Sv. Jurij pod Kumom, Božjakovo, Boštanj, Primskovo, Dobovec, St. Lampert, Višnja gora, St. Vid pri Zatičini, St. Rupert, Krško, Leskovec, Vel. Dolina, St. Jernej, Metlika, Kresnice, Goričane (tvorniška šola), Raka, Zameško, Krka pri Zatičini, Izlake, Šmarje, Kolovrat, Vače, Polhov Gradec, Polica, Tržišče pri Mokronogu, St. Janž, Veliki Trn, Kostanjevica, Bušeča vas, Svibno, Radna, Žalna, Smartno pri Litiji, Dole pri Litiji. — Uči-

žal, v tem času oddane) že zlepa ni videla toliko in tako izbranega občinstva, ki je prišlo na koncert tudi deloma iz vzroka, da gmotno pomaga ranjencem v ljubljanskih bolnicah ter podpre potrebni Glasbeni Matici, ki je zaradi izrednih razmer zabredla v denarne stiske.

Pa h koncertu samemu! Krona večera je bil c. kr. dvorni operni pevec Julij Bettetto. Že dlje časa se v Ljubljani nismo imeli prilike diviti se njegovemu petju. Očitali so mu večkrat, da ignorira slovenske skladbe. To pot je idealno lepo pel Lajovčevi skladbi »Mesec v izbi« in karakteristično »Norčevno jesensko pesem«. Zlasti prednašanje zadnje je izzvalo viharje navdušenega ploskanja. Poleg znane Wolframovega speva iz »Tannhäuserja« je vzel Bettetto na vzpored še neizvajano Risto Savinovo »Poslednje pismo«, skoro priložnostno stvar, ki me je nje začetni motiv spomnil na Vilharja. Vkljub temu je Bettetto podal skladbo mojstrsko, v pravem baladnem razpoloženju, kakor ga je mislil pesnik. Umetniški užitek prve vrste!

Na klavirju je Bettetta spremljal fino in z umevanjem naš mladi, nadarjeni pianist Janko Ravnik, ki je na koncertu nastopil hkratu kot solist. Igral je dve jako zanimivi skladbi znamenitega češkega skladatelja Viteslava Novaka, ki je znan po svojih ženskih simfoničnih